Befrielse trappar upp olydnaden – Gandhi

Ickevåld förstår makt som lydnad och samarbete. Civil olydnad och samarbetsvägran blir i så fall avgörande politiska verktyg för att bryta makt. Och ifall olydnaden smittar av sig så trängs den gamla makten (lydnaden) undan. Ett nytt samarbete ersätter det gamla samarbetet.

Neutralisera civil olydnad

Stat och lag kan neutralisera motstånd genom att ignorera det. Det kan vara genom att ge låga straff eller inget straff alls. Lydnaden (makten) skapar sig på så sätt en viss elasticitet mot motstånd.

Ett annat sätt att neutralisera motstånd är att införliva det. Lite lagom olydnad kan införlivas i lydnaden. Lagom-olydnad för då flera funktioner för att stabilisera lydnaden (makten):

1. Olydnad som införlivas legitimerar ordningen. ”Se hur demokratiska och lyhörda våra styrande är!”
2. Olydnad gör lydnaden mer flexibel. Olydnaden justerar regler, ordning och styrning så de inte blir rigida och maktlösa.

Det finns extremt kontrollerande makt, som centralstyrda datorsystem som vid olydnad ger felmeddelande och stoppar fortsatt aktivitet. Men vanligtvis tolererar lydnaden när vi överskrider gränser lite lagom mycket. Det stör inte lydnaden. Olydnad kan till och med stärka lydnaden.

Lydnaden behöver lite olydnad för att fungera. Bokstavlig lydnad skulle sabotera ordningen. Denna form av fullständig-lydnad-motstånd kallas svejkism. Begreppet kommer från Jaroslav Hašeks bok om soldaten Svejk. Svejk är så lydig att militärens krigande hindras. Bokstavlig lydnad till befälens order saboterar krig.

Hur ickevåld bryter lydnaden (makten)

När den civila olydnaden ignorerades trappade Gandhi upp olydnaden. I

augusti 1920 under kampanjen för samarbetsvägran med det brittiska kolonialväldet och ännu mer i civil olydnadskampanjen sommaren 1930 lyfte Mohandas Gandhi fram hur vi behöver vi trappa upp när stat och lag ignorerar oss.

Upptrappningen handlade alltid om att öka ickevåldet, aldrig om att bli mindre ickevåldslig. En motståndgrupp behöver trappa upp ickevåld till kännbara fängelsestraff för att olydnaden ska kunna bryta lydnaden. Det är flera skäl till det:

För det första är det inte böter som avskräcker oss från att ta över företag, proppa igen giftiga avloppsrör eller avrusta vapen, utan just kännbara konsekvenser.

Mohandas Gandhi bar ofta med sig Henry David Thoreaus häfte om civil olydnad från 1849. Det är i det häftet Thoreau uppfinner civil olydnad som en kamp mot lydnaden snarare än mot regeringar. Enligt Thoreau och Gandhi är straffet avgörande för att hindra oss från att bryta lydnaden. Straffet producerar kanske inte så mycket makt men det avskräcker oss från befrielse. Rädslan för straff hindrar oss att leva befrielse.

Det är straffet som lydnaden använder för att måla upp befrielse som otänkbart. Det görs till en självklarhet att straffet hindrar oss från att leva befrielse.

Genom att trappa upp civil olydnad till ”avskräckande fängelsestraff” bryts den rädsla och oro som skyddar makten från olydnad. Istället för att straffet skyddar lydnaden förvandlas straffet till utmanande befrielse och moralisk kraft. Det som nyss tycktes omöjligt är uppenbart möjligt. ”Om det är möjligt för dem är det kanske möjligt för oss andra också.” ”Hmm, om de vågar göra det rätta trots fängelsestraff kanske vi också vågar?”

För det andra behöver befrielse se till att få rättegångar för att pröva olika värden mot varandra. En befrielsegrupp som inte konfronteras och tvingas argumentera kring rätt eller fel blir gärna självgod och sekteristisk, precis som regeringar och företag som inte möter motstånd blir självgoda och sekteristiska.

I rättegången agerar civil olydnad jämlikt med regeringar och företag. En

ickevåldsgrupp försöker så gott den kan argumentera för ett värde och pröva det mot andra värden. Åklagarens argument tvingar ickevåldet att finna bättre argument. Domare och åklagare lär motståndsgruppen att göra bättre motstånd. Motståndarens rättssystem görs till en del av befrielsen.

Ickevåldet blir genom rättegången dessutom en inomparlamentarisk handling. Åklagaren representerar regeringen. Och domaren representerar lagen. En civil olydnadsgrupp sitter alltså i en rättslig förhandling med regeringen och med lagen. Så civil olydnad är en av de få möjligheter som finns att agera inom det parlamentariska systemet (om man nu inte råkar vara riksdagspolitiker).

Ickevåld går in bland våld och förtryck

Skillnaden mellan alternativrörelsens alternativ och Gandhis ickevåld är att det konstruktiva programmet byggs mitt i våld och förtryck. Det handlar alltså inte om att bygga lyckliga öar vid sidan av våldet.

Det engelska ordet *displace* betyder både tränga undan och ersätta. Ickevåld skapar och bygger mitt i våldet. På ett avgränsat område tränger ickevåldet undan våldet och ersätter det med konstruktivt samhällsbygge. Målet blir medlet. Utifrån ickevåld som ingripande kritiserar Gandhi den pacifism som bara vägrar delta i våld. Befrielse behöver gripa in i våld och förtryck. Gandhi bygger en befrielse som samtidigt är konstruktivt samhällsbygge och motstånd mot härskande.

Per Herngren
17 februari 2018, version 0.1.1

Upptrappning av ickevåld – bilaga

När den civila olydnaden ignorerades trappade Gandhi och hans medarbetare ofta upp olydnaden. Upptrappningen handlade om att öka ickevåldet, inte om att bli mindre ickevåldslig. Ifall våldet ökade bland andra befrielsegrupper parallellt med ickevåldskampen så avbröt Gandhi vanligtvis den civila olydnaden. När det fanns risk för våld kunde ickevåldet fokusera motståndet mer mot det våldsamma motståndet än mot kolonialmakten. Det våldsamma motståndet samt lydnaden till kolonialismen hindrade befrielsen, de koloniala härskarna var inte mäktiga i sig själv.

Platt ontologi och jämlik metod – bilaga 2

Ifall organisationer inte befinner sig på olika nivåer, ifall inte mikro existerar i en sfär under makro, så analyseras stater, företag, organisationer och motståndsgrupper på samma nivå. Det är först då det går att utforska det myller av aktiviteter som febrilt producerar jämlikhet och ojämlikhet, makt och motstånd, samarbete och ickesamarbete.

Referens

Per Herngren, Otto von Busch, *Mode och motstånd,* Korpen, 2016.

Per Herngren, ”Trappa upp sårbarheten – inte provokationen”, 2016.

Mohandas Gandhi, *Collected works of Mahatma Gandhi,* 1999.

Jaroslav Hašek, *Den tappre soldaten Svejks äventyr under världskriget*, Modernista, 2018 (original 1923).

Henry David Thoreau, *Resistance to Civil Government*, titeln ändrades senare till *Civil Disobedience*, 1849.